

Verslag van de lezing 10 April 2012

door Wybren Jorritsma

Afbeeldingen: www.daad.nl

'Wat voor toekomst heeft het vak van de architect?' Rob Hendriks durft de vraag die menig architect bezighoudt hardop te stellen. Mede door het toedoen van de bouwcrisis ontstaat er volgens Hendriks een steeds grotere kloof tussen hoe de architect te werk gaat en hoe de mensen van buiten naar het vak kijken. Hendriks gaat nog een stapje verder: 'Past de toekomstige beroepspraktijk eigenlijk nog wel bij het ideaalbeeld dat de architecten zelf bij hun vak hebben?'

De analyserende rol die Hendriks met betrekking tot zijn vakgebied aanneemt, past goed bij de bestuursfunctie die hij bekleedt bij de beroepsvereniging BNA. Hier worden actuele ontwikkelingen rondom de architectenwereld nauwlettend gevolgd. Maar ook bij DAAD architecten – waar Hendriks als directeur al jaren aan verbonden is – is er traditioneel veel aandacht besteed aan de onderzoekende kant van het architectenbestaan. Het multidisciplinaire karakter heeft ertoe bijgedragen dat DAAD een gerespecteerde en gevestigde naam is geworden in ruimtelijk ordeningsland. Al wordt de houdbaarheidsduur van een dergelijke status door Hendriks ter discussie gesteld.

Actuele ontwikkelingen

Hendriks' kritische en open blik naar de huidige ontwikkelingen en toekomst van het architectenbestaan komt voort uit de economische ontwikkelingen waarbij oude bedrijfsstructuren eindig lijken te zijn. Onder druk van de economische krimp zijn er tussen 2009 en nu, niet meer 13.000

mensen actief op architectenbureaus, maar 6.500. Ondanks de halvering van het aantal mensen, zijn er het afgelopen jaar verrassend genoeg 400 nieuwe bureaus gestart. Wie dat zijn en wat ze doen is relatief onbekend zegt Hendriks. Wel hebben deze kleine bureautjes de toekomst. Hendriks voorspelt dat ze meer dan de gevestigde bureaus hun contacten zullen verkrijgen via sociale netwerken, waarbij ze tijdelijke projectmatige allianties zullen sluiten.

“

Oude bedrijfsstructuren lijken eindig te zijn

Volgens Hendriks zijn het met name de meer traditionele middelkleine bureaus die het moeilijk hebben. Dit heeft naast de economische krimp te maken met de aanbestedingprocedures vanuit de Europese Unie waardoor vooral de grote bureaus met veel ervaring kunnen profiteren. Onderzoek van de BNA heeft uitgewezen dat het aantal architecten verder in zal krimpen. Ook DAAD is al getransformeerd van zo'n middelgroot bedrijf naar een compact ontwerp- en onderzoeksbureau. Dit is overigens geheel in lijn met hoe vakgenoten van Hendriks denken dat het vak van architect zich zal gaan ontwikkelen. Kleine bedrijven kunnen blijven bestaan door hun rol te verleggen van een integraal acterende regisseur, naar een meer adviserend terrein.

Het voordeel van de crisis in de bouw schuilt volgens Hendriks in het feit dat op

te grote voet levende architecten geen kans meer zullen hebben. Zo kunnen gezonde en hoogwaardige bureautjes over een tijdje wellicht toch nog profiteren aldus Hendriks. Het nadeel van de krimpende orderportefeuilles zou echter wel kunnen betekenen dat er onder starters die geen werk kunnen vinden een verloren generatie ontstaat.

[1] Het woon- en werkhuis in Groningen

Coproductie

Onbewust sorteerde DAAD jaren geleden al voor op de nieuwe ontwikkelingen door op een natuurlijke en organische manier te ontwerpen en te bouwen. Dat wil zeggen, niet vanuit een simpele 'verdien en groei'-gedachte door lukraak gebouwen neerzetten, maar door maatwerk te leveren op een kwalitatief

hoogwaardige manier, zodat naast de belevingswaarde ook de gebruiks- en toekomstwaarde zorgen voor langdurige kwaliteit. Hendriks denkt dat deze filosofie in de huidige tijd het meest succes zal gaan hebben, omdat in dit open proces de opdrachtgever in de volle breedte mee kan denken en beslissen. En dat past beter bij de huidige tijd: 'Er zit relatief veel lucht in deze manier van ontwerpen' aldus Hendriks. Vroeger werd er veel meer vastgelegd en gestreefd naar een vaststaand eindbeeld.

//

We moeten meer dan ooit de meerwaarde van een architect in het bouwproces aantonen

Een voorbeeld van zo'n organisch bouwproces is het glazen woon- en werktoren aan het Gedempte Zuiderdiep in Groningen [1]. Hier is stap voor stap samen met de opdrachtgever in een tamelijk relaxed tempo een excentriek woonvolume gerealiseerd wat in 2007 gewaardeerd is met de BNA-prijs regio Noord. De jury noemde het gebouw tegelijk fascinerend, bewonderenswaardig en grensverleggend. Hendriks vertelt dat er over iedere stap zorgvuldig werd nagedacht, zodat de architect puur vanuit de vakkennis ook echt een meerwaarde kan zijn. Doordat ook de uitvoerders actief bij het proces werden betrokken is het uiteindelijk een collectief gedragen werkstuk geworden. Een uitstekend voorbeeld van coproductie.

Een ander voorbeeld hiervan zijn de innovatieve varkensstallen die een

belangrijk onderdeel vormen van een zeer duurzaam boerenbedrijf aan de Hollandse Waterlinie. De traditionele kapvorm voor de stallen zijn gedraaid waardoor de overspanningen relatief klein gehouden zijn [3]. Hierdoor kon laag gebouwd worden, met een maximumhoogte van 7 meter. De stallen zijn gelegen rondom een binnenplaats, waar de meeste bedrijfshandelingen zich afspelen [4]. De nieuwe stallen liggen niet verstopt in het landschap, niet ingepakt in bomen, maar zichtbaar en trots in het landschap, gekoppeld aan recreatieve routes.¹

[3] [4] De innovatieve varkenshouderij

Werkveld

De overpeinzingen van Hendriks over de huidige stand van zaken in het ontwerpvak en de dagelijkse werkzaamheden van DAAD architecten lijken zich op het snijvlak te bevinden van innoveren aan de

ene kant en een meer traditionele aanpak aan de andere kant. DAAD helpt namelijk nog voor het grootste deel van de tijd opdrachtgevers met wat Hendriks noemt: 'De vraag achter vraag'. Hiermee wordt als het ware een stapje in het planproces teruggezet omdat opdrachtgevers soms al vastzitten in een bepaalde denkrichting. Een goed ontwerp kan ervoor zorgen dat de oorspronkelijke wens wordt verbeeldt in prikkelende architectuur. Anderzijds worden door middel van gevraagde en ongevraagde onderzoeksopdrachten ook nieuwe vooruitstrevende werkvelden verkend op het gebied van herbestemming van erfgoed en bedrijventerreinen. Maar ook haalbaarheidsstudies in krimpregio's behoren tot het takenpakket. Hierdoor bevinden de werkzaamheden van DAAD zich op een breed maatschappelijk speelveld. Hendriks: 'We proberen van onderop iets aan de zwengel te brengen, want we bedanken ervoor om alleen een kleuradviesje te geven'. Zo wordt in ieder geval duidelijk dat Hendriks weinig voelt voor de adviserende rol alleen, die naar verwachting een steeds belangrijkere rol zal gaan spelen. Hendriks: 'We moeten meer dan ooit de meerwaarde van een goede architect in het bouwproces aantonen.'

¹ www.daad.nl